

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Рішенням Вченої ради
Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
від «25» січня 2024 р., протокол № 1

Голова Вченої ради, директор Інституту
Михайло ВОЙЦЕХІВСЬКИЙ

Навчально-тематичний план освітньої програми
«Професійний розвиток педагога закладу дошкільної освіти»

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність: 012 Дошкільна освіта
Категорія слухачів: вихователі закладів дошкільної освіти,
вихователі-методисти закладів дошкільної освіти

Навчально-тематичний план

№ з/п	Назви освітніх компонентів (модулів), тем	Лекції	Практ. зан-тя	Сам. робота	Всього годин
1.	Розвиток мовленнєвої компетентності дошкільника в соціокультурному просторі	10			
1.1	Тема: Компетентності дитини дошкільного віку: мовленнєва, комунікативна, соціокультурна.	3	2	-	1
1.2	Тема: Організація розвивального простору для компетентнісного зростання дитини.	3	2	1	-
1.3	Тема: Педагогічний супровід мовленнєвого зростання: культура освіти, індивідуальна траєкторія.	4	2	1	1
2.	Лялька як персона: педагогічна практика для соціально-емоційного розвитку дітей	10			
2.1	Тема: Що таке лялька-персона та як її можна використати для розвитку дітей?	6	4	1	1
2.2	Тема: Як створити ляльку та в чому сутність методики роботи з нею?	4	2	1	1
3.	Дошкільна освіта для всіх: нормативно-правова підтримка інклюзії	10			
3.1	Тема: Міжнародне співтовариство про права дитини.	4	2	1	1
3.2	Тема: Національне законодавство про основні поняття та філософію інклюзивного навчання.	2	2	-	-
3.3	Тема: Інклюзивне навчання: поважати, захищати, забезпечувати.	4	2	1	1
4.	Книжка-вімельбух для освітнього процесу та родинного читання	10			
4.1	Тема: Вімельбух: походження, види, призначення.	4	2	1	1
4.2	Тема: «Мерехтлива книжка»: рекомендації, практичні вправи та завдання.	6	2	1	3

5.	Організація життєдіяльності та планування освітнього процесу в групах дітей дошкільного віку	10			
5.1	Тема: Зміст і особливості організації життєдіяльності та планування освітнього процесу з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку.	2	2	-	-
5.2	Тема: Зміст і особливості організації життєдіяльності та планування освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного віку.	2	2	-	-
5.3	Тема: Раціональні форми планування: блочно-тематичне, методичний конструктор.	6	2	1	3
6.	Техніки активізації та розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку: математика, природа, мова	10			
6.1	Тема: Методи активізації пізнавальної активності дітей: визначення та загальна характеристика.	1	1	-	-
6.2	Тема: Триєдність освітнього процесу: дитина-навчання-вихователь. Формування інтегрованої структури навчання та заняття.	3	2	1	-
6.3	Тема: Реалізація технік активації та розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку в контексті триєдності освітнього процесу на прикладі освітніх напрямів «математика», «природа», «українська мова».	6	3	-	3
7.	Творчий потенціал людини: дії, рішення, переконання (психофізіологічний аспект)	10			
7.1	Тема: Здоров'я як сукупність та цілісність взаємодій.	3	2	-	1
7.2	Тема: Особливості психофізіології дії нервової системи у людини.	3	2	1	-
7.3	Тема: Взаємодії роботи біологічної, психомоторної і психічної сфери людини.	4	2	1	1
8.	Гіперактивна дитина в закладі дошкільної освіти: вчимося її розуміти	10			
8.1	Тема: Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги (ГРДУ) у дитини: психофізіологічний аспект.	3	2	-	1
8.2	Тема: Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в ЗДО: роль вчителя-дефектолога.	3	2	1	-
8.3	Тема: Методики роботи з дітьми з гіперактивністю в арсеналі вчителя-дефектолога.	4	2	1	1
9.	Медіа- та цифрова грамотність сучасного педагога	10			
9.1	Тема: Медіаграмотність у світі фейків і дезінформації	3	2	-	1
9.2	Тема: Шість кроків для перевірки інформації в медіа.	3	2	1	-
9.3	Тема: Використання цифрових ресурсів і технологій у професійній діяльності педагога ЗДО	4	2	1	1
10.	Підтримка життєстійкості педагога в надзвичайних ситуаціях: корисні інструменти та практики	10			
10.1	Тема: Стрес та його вплив на організм дитини.	3	2	-	1
10.2	Тема: Життєстійкість як протидія стресу.	3	2	1	-
10.3	Тема: Практики життєстійкості.	4	2	1	1
11.	Управління часом для особистої та професійної продуктивності	10			
11.1	Тема: «Корисні професійні звички не приходять просто».	3	2	-	1
11.2	Тема: «Час - це найбільш обмежений ресурс».	3	2	1	-
11.3	Тема: «Маленькі поради, які мають значний вплив».	4	2	1	1

12.	Психологічні механізми формування в дітей життєвої компетентності	10			
12.1	Тема: Поняття про види компетентності і модель педагогічної компетентності.	4	2	-	1
12.2	Тема: Принципи формування педагогічної компетентності.	3	2	1	-
12.3	Тема: Форми й методи формування життєвої компетентності дітей в умовах навчального закладу.	3	2	1	1
	Разом	120дин (4 кредити ЄКТС)			

Програма

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 1. Розвиток мовленнєвої компетентності дошкільника в соціокультурному просторі 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Сучасне бачення активності педагога: спостереження за дитиною, супровід та підтримка її комунікативно-мовленнєвого розвитку, культура побудови освітнього процесу та забезпечення умов для мовленнєвої активності дитини.

Тема 1. Компетентності дитини дошкільного віку: мовленнєва, комунікативна, соціокультурна. Сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетентностей дитини. Збалансованість мовленнєвої, комунікативної та соціокультурної компетентностей.

Тема 2. Організація розвивального простору для компетентнісного зростання дитини. Мовленнєвий простір як органічний зв'язок між духовно-емоційним розвитком дитини та національним вихованням. Предметно-ігрове та природне середовище. Середовище власного «Я».

Тема 3. Педагогічний супровід мовленнєвого зростання: культура освіти, індивідуальна траєкторія. Процес оволодіння мовою як «каналом зв'язку» для обміну інформацією. Індивідуальний шлях пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Культура мовлення та спілкування. Способи користування мовою у різних життєвих ситуаціях: діалог, монолог, комунікація. Педагогічні умови: організація оптимального мовленнєвого середовища, індивідуально-диференційований підхід, рефлексія.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 2. Лялька як персона: педагогічна практика для соціально-емоційного розвитку дітей 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Пропонується педагогічна практика, яка допомагає через ляльку організувати розмову з дітьми про складні для розуміння соціальні питання такі, як людське розмаїття, фізична зовнішність, інклюзія, внутрішньо переміщені діти, здоров'я та ін.

Тема 1. Що таке лялька-персона та як її можна використовувати для розвитку дітей? Лялька як інструмент для роботи педагога, її можливості для використання в освітньому процесі, переваги даної методики перед іншими. Спрямованість на подолання соціальних упереджень за ознакою інвалідності, мови, культури, віри, особливостей зовнішності, – на зміну яким мають прийти турбота, повага і підтримка.

Тема 2. Як створити ляльку та в чому сутність методики роботи з нею? Виготовлення ляльки як створення «маленьких людей»: розмір, надання автентичності відносно маленької дитини, застосування різних технік і ресурсів. «Паспорт» ляльки та відображення в ньому деталей персони та створення її особистих історій. Тривалість заняття, кількість дітей, зміст: знайомство з персонажем та розповідь історії, обговорення, «важкі» історії та реакції педагога.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 3. Дошкільна освіта для всіх: нормативно-правова підтримка інклюзії 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Сфокусована та зосереджена увага на міжнародних документах з прав дитини; на національному законодавстві з прав і свобод дитини з особливими освітніми потребами в площині реалізації міжнародних документів; обговорені філософські основи інклюзії, зокрема, проблему формування толерантності в суспільстві; поширено інформацію про нову філософію освіти, створюючи для цього необхідні умови інклюзивного навчання: поважати, захищати, забезпечувати.

Тема 1. Міжнародне співтовариство про права дитини. Світовий банк про основний принцип інклюзивної школи. Створення інклюзивної культури. Розроблення інклюзивної політики. Розвиток інклюзивної практики. Міжнародні стандарти безбар'єрного простору, розумного пристосування та універсального дизайну.

Тема 2. Національне законодавство про основні поняття та філософію інклюзивного навчання. **Інклюзія** чи **інклюзія**. Національні документи як основа трансформації системи освіти та розвитку інклюзивної освіти. Про інклюзивну систему навчання відповідно до Конвенції про права осіб з інвалідністю (набрала чинності для України 06.03.2010) в Законі України «Про освіту» (2017), Законі України «Про дошкільну освіту» (2001). Інклюзивне виховання суспільства в цілому. Людський фактор вирішальний у справі інклюзії. Інклюзія – не важко, коли є бажання.

Тема 3. Інклюзивне навчання: поважати, захищати, забезпечувати. Забезпечення нормальної життєдіяльності дітей з інклюзією. Отримання якісної освіти – освітні потреби всіх дітей, незалежно від стану їхнього здоров'я. Не жаль до дитини з особливими потребами, а турбота і ставлення до неї як до рівноправного члена колективу. Соціальна адаптація та підготовка дитини з особливими освітніми потребами до отримання наступного рівня освіти.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 4. Книжка-вімельбух для освітнього процесу та родинного читання 0,33 кред. ECTS = 10 годин.

Історія виникнення книжки-розглядалки з яскравими, деталізованими, насиченими візуальною інформацією ілюстраціями. Популярні українські вімельбухи. «Мерехтлива книжка» своїми руками: рекомендації, практичні вправи та завдання.

Тема 1. Вімельбух: походження, види, призначення. Історія появи книжки, авторські знахідки в зображенні персонажів та сюжетів, особливості роботи з виданням-тренажером.

Тема 2. «Мерехтлива книжка»: тематичне різноманіття, рекомендації, практичні вправи та завдання для роботи у форматі дорослий-дитина.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 5. Організація життєдіяльності та планування освітнього процесу в групах дітей дошкільного віку 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Значення процесу адаптації дітей до закладу дошкільної освіти в складних сучасних середовищах. Роль дорослого у звиканні дитини до незнайомого соціального оточення, до нових умов життєдіяльності в групі садочка.

Тема 1. Зміст і особливості організації життєдіяльності та планування освітнього процесу з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку. Особливості організації та планування різних видів діяльності, в яких дитина здатна самореалізуватися (характерна ознака - відповідні практичні дії самої дитини). Організація індивідуальної, групової та колективної діяльності дошкільників. Застосування методів моделювання та складання інтелектуальних карт у роботі з дітьми.

Тема 2. Зміст і особливості організації життєдіяльності та планування освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного віку. Особливості організації та планування інтегрованих занять, полілогів, ігор-стратегії. Використання завдань творчого, експериментально-дослідницького та проблемно-пошукового характеру протягом дня, тижня, місяця.

Тема 3. Раціональні форми планування: блочно-тематичне, методичний конструктор. Розробка орієнтовного блочно-тематичного плану освітнього процесу з дітьми.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 6. Техніки активізації та розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку: математика, природа, мова 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Надання методичних рекомендацій та коментарів щодо організаційних і педагогічних аспектів створення навчального інструментарію для задоволення освітніх потреб кожного дошкільника відповідно до його здібностей, інтересів та можливостей, в тому числі психофізіологічних. Ознайомлення з передовим світовим досвідом та сучасними педагогічними техніками навчання дітей дошкільного віку у форматі інтеграції та взаємопроникнення різних напрямів навчання з метою активізації пізнавальної активності дітей і ефективного формування й опанування ними навичок і понять, формування у дітей дошкільного віку цілісної картини світу.

Тема 1. Методи активізації пізнавальної активності дітей: визначення та загальна характеристика. Особливості дошкільного віку. Визначення методів активізації пізнавальної активності дітей. Загальна характеристика та рівень ефективності методів активізації пізнавальної активності дітей у дошкільному віці.

Тема 2. Триєдність освітнього процесу: дитина-навчання-вихователь. Формування інтегрованої структури навчання. Дитина – суб'єкт навчального процесу. Роль і функції педагога-вихователя у навчанні дитини. Формування навчального процесу з огляду на сфери інтересів дітей: питання інтеграції. Використання методів проблемного навчання у заняттях з дошкільниками. Проектна робота дітей в контексті формування у них цілісної та гармонійної картини світу.

Тема 3. Реалізація технік активації та розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку в контексті триєдності освітнього процесу на прикладі освітніх напрямів «математика», «природа», «мова». Зміст, структура, процес подання дітям занять-презентацій та їх закріплення, рефлексивні заняття на базі інтегрованого триєдиного навчального процесу. Індивідуально-вікові можливості дітей дошкільного віку, техніки залучення дітей у навчальний процес. Особливості організації загально групової, малогрупової та індивідуальної діяльності дошкільників. Приклади реалізації ефективних навчальних технік з напрямків «математика», «природа», «українська мова». Створення дидактичних матеріалів для навчальних та рефлексивних занять.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 7. Творчий потенціал людини: дії, рішення, переконання (психофізіологічний аспект) 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Розглянуто особливості дії механізму творчості людини. Представлено особливості роботи головного мозку та нервової системи. Розкрито психофізіологічні особливості механізмів роботи пізнавальних процесів. Запропоновано поради щодо осмислення власних дій.

Тема 1. Здоров'я як сукупність та цілісність взаємодій. Сучасне тлумачення змісту поняття здоров'я. Особливості взаємодії різних складових здоров'я. Інклюзивність здоров'я людини.

Тема 2. Особливості психофізіології дії нервової системи у людини. Нейрон. Нейронні мережі. Еволюція мозку людини. Впливи на процес формування розгалуженості нейромережі. Психологічна модель «Механізмів творчості людини» українського психолога Клименка В.В.

Тема 3. Взаємодії роботи біологічної, психомоторної і психічної сфер людини. Психосоматика: міфи, реальність, дослідження. Феномен плацебо. Емоційно-почуттєвий фон дій людини. Деніел Кенеман швидке (автоматичне), повільне мислення. Рефлексія, критичне мислення. Думай повільно, вирішуй швидко.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 8. Гіперактивна дитина в закладі дошкільної освіти: вчимося її розуміти 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Психофізичні та психофізіологічні особливості дітей з гіперактивним розладом із дефіцитом уваги (ГРДУ). Як відрізнити гіперактивну дитину від занадто активного малюка, розвиток дитини в нормі. Методика роботи з дітьми, які мають поведінкові й емоційні порушення.

Тема 1. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги (ГРДУ) у дитини: психофізіологічний аспект. Найпоширеніші міфи про ГРДУ. Розвиток психічних процесів дитини з ГРДУ. Особливості розвитку емоційно-вольової сфери та поведінки дитини з ГРДУ. Академічні труднощі, спричинені неухважністю. Психолого-педагогічне вивчення та діагностика дітей з ГРДУ: інструментарій вчителя-дефектолога.

Тема 2. Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в ЗДО: роль вчителя-дефектолога. Робота мульти-дисциплінарної команди з дитиною. Консультування вчителем-дефектологом педагогів щодо організації освітнього процесу в групі, яку відвідує дитина з ГРДУ. Інструкції та пам'ятки щодо адаптації та подачі розвивального матеріалу.

Тема 3. Методики роботи з дітьми з гіперактивністю в арсеналі вчителя-дефектолога. Корекційні ігри, вправи. Казкотерапія. Поведінкова терапія. Методи корекції поведінки дитини з ГРДУ. Поради, які допоможуть уникнути небажаної поведінки. Співпраця з батьками щодо дотримання інструкцій і правил взаємодії з дитиною з ГРДУ.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 9. Медіа- та цифрова грамотність сучасного педагога 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Шість кроків для перевірки інформації в медіа. Десять порад для безпечного інфомедійного простору. Протидія головним викликам сучасного світу – дезінформації й фейкам.

Тема 1. Медіаграмотність у світі фейків і дезінформації. Медіаграмотність є відкритим у часі процесом. Вона дозволяє сучасній людині приймати обґрунтовані рішення, менше залежати від впливів, краще розуміти межу між реальністю та медійною картиною світу, між фактом та

маніпуляцією. Тобто залишатися собою і змагатися за власні цінності. Медіаграмотність є запорукою виживання і, тим паче, успіху в новому інформаційному середовищі.

Тема 2. Шість кроків перевірки інформації в медіа. На протигагу фейкам мусимо знати, як виглядає якісне медійне повідомлення. Межа між правдою, фейком і маніпуляцією надто тонка, щоб покладатися лише на інтуїцію. Шість пунктів важливих для будь-якого повідомлення в медіа.

Тема 3. Використання цифрових ресурсів і технологій у професійній діяльності педагога ЗДО. Стрічки у соціальних мережах. Розвиток цифрової грамотності щодо налаштування медійних платформ, користування інтернет-середовищем відповідно до своїх запитів та очікувань.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 10. Підтримка життєстійкості педагога в надзвичайних ситуаціях: корисні інструменти та практики 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Проаналізовано сутність поняття «життєстійкість». Визначено роль закладу освіти у формуванні психосоціальної підтримки дітей, охарактеризовано види педагогічних взаємодій відповідно до форми навчання. Зазначено доцільність використання стратегій психологічної допомоги для відновлення благополуччя дітей та формування життєстійкості.

Тема 1. Стрес та його вплив на організм дитини. Запуск захисних механізмів адаптації до нової реальності як реакція на стрес організму дитини. Стадії стресу. Роль ресурсного дорослого у відновленні безпечного зв'язку з дитиною.

Тема 2. Життєстійкість як протидія стресу. Роль педагога в наданні психосоціальної підтримки та формування психосоціального благополуччя дитини в закладі освіти. Ресурси життєстійкості дитини. Значення психосоціальних практик та застосування ігрових технологій для психічного здоров'я та психосоціального благополуччя дітей

Тема 3. Практики життєстійкості. Стратегії психологічної допомоги: дихальні вправи, вправи на заземлення, фізична підтримка та ін. Білатеральна стимуляція та тихі ігри.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 11. Управління часом для особистої та професійної продуктивності 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Використання інструментів, методів та прийомів для постановки цілей та визначення пріоритетів. Планування і делегування зобов'язань для подолання управлінських викликів і покращення власної продуктивності праці. Створення і ефективне застосування системи управління часом.

Тема 1. «Корисні професійні звички не приходять просто». Що таке тайм-менеджмент. Продуктивна та непродуктивна праця. Створення робочого плану.

Тема 2. «Час - це найбільш обмежений ресурс». Міф про баланс роботи та особистого життя. Куди ми втрачаємо час?

Тема 3. «Маленькі поради, які мають значний вплив». Скільки часу це займе? Управління комунікаціями. Деякі думки про багатозадачність.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ 12. Психологічні механізми формування в дітей життєвої компетентності 0,33 кред. ECTS = 10 годин

Вирішення завдань, поставлених перед системою освіти України процесами державотворення, змінами в суспільно-політичному та економічному житті суспільства. Компетентнісний підхід розглядається як один із важливих концептуальних принципів, який визначає сучасну методологію оновлення змісту освіти, що відповідає вимогам, які ставляться сьогодні перед освітою та набуває особливої актуальності.

Тема 1. Поняття про види компетентності і модель педагогічної компетентності. На занятті відбувається ознайомлення слухачів з поняттями “компетентна людина”, “життєва компетентність”, ключовими складовими життєвої компетентності особистості.

Тема 2. Принципи формування педагогічної компетентності. Формування навичок розвитку основних компетентностей вчителів щодо формування життєвої компетентності учнів у структурі власного професіоналізму в міжтестастійний період під час участі у проєктах професійного розвитку, роботі в творчих групах, участі в науково-практичних конференціях тощо.

Тема 3. Форми й методи формування життєвої компетентності учнів в умовах закладу освіти. Психолого-педагогічні проблеми формування життєвої компетентності на різних вікових етапах розвитку школяра та можливі шляхи їх подолання. Ефективні форми й методи формування життєвої компетентності учнів в умовах закладу освіти. Негативні й позитивні чинники, що впливають на формування життєвої компетентності особистості.

Список рекомендованих джерел

1. 10-ть книжок, які слід прочитати саме в дитинстві. URL: <https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/231> - Назва з екрана
2. 15-ть методів управління часом: <https://rozvytok.top/novini/dopisi/ru-15-metodov-upravlenyya-vremenem-sdelajte-tajm-menedzhment-svoym-oruzhyem/>
3. Maria Montessori “The Secret of Childhood” (серія з 22 книг), 2019
4. Maria Montessori “To Educate the Human Potential», 2019
5. Teachers in Crisis Contexts Peer Coaching Pack (2018). URL: <https://inee.org/resources/teachers-crisis-contexts-peer-coaching-pack> (Дата звернення: 21.10.2023)
6. How to recognize signs of distress in children. Common reactions to stress in children. (2022). URL: <https://www.unicef.org/parenting/child-care/how-to-recognize-signs-of-distress> (Дата звернення: 21.10.2023)
7. Андрейців І. Інклюзія вас не стосується? Чому це не так. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/11/25/239032/>
8. Андрющенко О., Рудень Л. Уроки самостійності. Формування навичок практичного життя за методикою М. Монтессорі. *Дошкільне виховання*. 2017. № 10. С. 23-25.
9. Бабчинська О. І. Перспективи розвитку самоменеджменту в Україні / О. І. Бабчинська, І. О. Шевченко І. С. Гайдай // Achievement of high school. 17-25 November, 2012. – Том 3. Ікономики. – Софія : Бял ГРАД-БГ ООД. – С. 72-74.
10. Багатозадачність руйнує наш мозок. Зробіть ці кроки, щоб пом'якшити її шкідливий вплив. URL: <https://cutt.ly/hnMWB5G>
11. Беленька Г. В. Кондратець, І. В. (2018). Ранок радісних зустрічей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 1. 27-35.
12. Беленька Г. В., Половіна О. А. (2017) Пізнавальні прогулянки з дошкільниками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 6. 25-34.
13. Беленька. Г. В., Машовець М. А. (2018). Прогулянка — час яскравих вражень, активності й пізнання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 6. 52-60.
14. Больц Норберт (2015) Абетка медіа / За загал. ред. В. Ф. Іванова; Переклад з німецької В. Климченка. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси. 177 с.
15. Большакова І. Вебінар здорового глузду: медіаграмотність та критичне мислення. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gbTCBm-yroE> (дата доступу 16.09.2023)
16. Бондар, В. І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : навч. посіб. [для вищ. навч. закл.]. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 251 с.
17. Брушневська І.М. Формування фонетичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в онтогенезі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. IV (42), Issu 87. С.11-15.
18. Віммельбухи: 5 пізнавальних книг для розвитку уважності. URL: <https://book24.ua/ua/blog/vimmelbukhi-5-piznavalnikh-knig-dlya-rozvitku-uvazhnosti/>
19. Войтко Т. Музичний розвиток дітей у системі М. Монтессорі. *Мистецтво та освіта*. 2019. № 1. С. 15-18.
20. Гейман Н. Чому наше майбутнє залежить від читання? URL: <https://bokmal.com.ua/books/gaiman-future-libraries-reading-daydreaming/>
21. Гончаренко А.М. [Вплив природного довкілля на мовленнєвий розвиток дитини](#) Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Pedagogika. Priorytetowe obszary nauki". 2015. С. 65-67. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12706/>
22. Гончаренко А.М. Життєдіяльність дитини у просторі дошкільного закладу: стратегія, специфіка, орієнтир на індивідуальність. *Дошкільна і початкова освіта : сьогодення і перспективи розвитку*. 2017. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/20058/>
23. Гончаренко А.М. Соціокультурний простір дошкільного закладу: тенденції сучасної практики та інноваційні процеси. *Сучасні соціологічні та психолого-педагогічні координати розвитку дитини*. 2018. С. 21-23. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25435/>
24. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років (2020) Київ, ун-т ім. Б Грінченка, 440 с.

25. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посіб. / за ред. Т.О. Піроженко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.
26. Дичківська І. М. Педагогіка М. Монтесорі: виклики сучасності: монографія. 2-ге вид., доповн. Рівне: Волинські обереги, 2022. 400 с.
27. Дятленко Н.М. Лялька як персону, або нові можливості застосування ляльки в педагогічному процесі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 5. С. 9-14.
28. Життєва компетентність як умова самореалізації особистості. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_si1sk_shkolu/47/24.pdf
29. Завязун Т.В. Дослідження сучасних підходів до проблеми виникнення труднощів комунікації дошкільників. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2018. Вип. 4. С.79-86.
30. Завязун Т.В. Особливості розвитку мовлення дошкільників як самостійна проблема педагогічної психології. *Актуальні проблеми психології*. 2017. Вип. 2. С.32-41.
31. Загородня О.А. Актуальні питання системи освіти для дітей з особливими освітніми потребами в сучасному вимірі. 36. мат. молодіжного форуму «Молодь і науковий прогрес в соціально-економічному розвитку суспільства». Кам'янець Подільський, 2019. С. 79-82.
32. Засеркова Н.В., Трейтjak А.О. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагога і батьків. К., 2016. – 68 с.
33. Звіт Українського інституту книги за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження. URL: https://drive.google.com/file/d/11XJXtvL0EMMbrczDgPZasz9MGs3950_e/view
34. Знайомтесь: книжка-вімельбух. URL: <http://konstlib.net/node/16475>
35. Зязюн, І. Філософія «Школи свободи» : розвиток та саморозвиток творчих засад особистості. *Рідна школа*. 2007. № 5. С. 25-29.
36. Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. Як навчати дітей з порушеннями психофізичного розвитку – К.: Ніка-Центр, 2003.
37. Інвалідність та суспільство: навч.-метод. посіб. / за заг. редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. / кол. авторів: Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. – К., 2012. – 216 с.
38. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навч.-метод. посіб. / Кол. упорядників: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. – 100 с.
39. Інклюзивна освіта. Посіб. для батьків / А. Креста, Д. Блейз, О. Красюкова-Еннс. – К., 2012. – 116 с.
40. Квітка, Н. О. (2019) *Арт-терапевтичні технології як засіб корекційно-розвиткового впливу* In: Вісник науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки Інтерсервіс, м. Умань, Україна, С. 95-98. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/718665/>
41. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. (2017). URL: <https://inee.org/resources/guidelines-mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings> (Дата звернення: 21.10.2023)
42. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації : [пер. з англ.] / Міжвідомчий постійний комітет. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2017. 216 с.
43. Коваленко О. (2017). *Обов'язкова документація вихователя: яка і скільки. Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 9. 22-26.
44. Компанець, Н.М. Луценко, І.В., Коваль, Л.В. (2018) *Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ*. Навч.-метод. посіб. Видавнича група "Атопол", м. Київ, Україна. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712267>
45. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
46. Кочерга О. Енергопотенціал - природний генератор творчості. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3383/1/O_Kocherga_OK_10-11-12_IPPO.pdf
47. Лапін, А.В. (2019) *Завдання лево-конструювання у ЗДО з інклюзивною формою навчання* In: Вісник науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки Інтерсервіс, м. Умань, Україна, С. 102-103. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718660>
48. Любов до книги плекаємо з малку. URL: <http://surl.li/dhjdl>
49. Люди з інвалідністю, як правильно говорити. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=t5zjfgJ6nw4#action=share>

50. Лялька як персона: педагогічний підхід для соціального і психологічного розвитку дитини з особливими освітніми потребами. URL: <https://vseosvita.ua/library/lalka-ak-persona-pedagogicnij-pidhid-dla-socialnogo-i-psihologicnogo-rozvitku-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-75974.html>
51. Ляльки з особистими історіями (ляльки – персони): методика соціального та психологічного розвитку дитини / Під заг. ред. Софій Н. З., Найдю Ю.М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 52 с.
52. Марченко Н.П. Нові герої біографічної книги для дітей в Україні (2014-2020 р.р.) // Бібліотека. Наука. Комунікація: Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, 6-8 жовтня 2020 р.). Київ. 2020.
53. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2021) / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; наук, ре Г. В. Бєленька ; авт. кол.: Г. В. Бєленька [та інш.]. К.: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 352 с.
54. Медіаграмотність – сучасна суперсила | вебінар. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ROY-2K_-Rns
55. Медіаграмотність. З чого почати. URL: <https://nus.org.ua/articles/mediagramotnist-z-chogo-pochaty/>
56. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник для студентів педагогічних коледжів / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко; За наук. Ред. В. В. Різуна. Київ: Центр Вільної Преси, 2014. 431 с.
57. Ольшевська Ж., Мягких Н. Вихователю інклюзивної групи. Київ. Видавнича група «Шкільний світ». 2018. – 144 с.
58. Павелкін Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія. – К.: Академ-видав, 2008. – 432 с.
59. Петровський В. Інклюзія як формат життєдіяльності суспільства. URL: <https://dt.ua/SOCIUM/inklyuziya-yak-format-zhittedyialnosti-suspilstva-262838.html>
60. Печенко, І. Виховання для життя: соціалізація особистості в дитинстві у педагогіці Монтессорі. *Рідна школа*. 2007. № 9. С. 78-80.
61. Пінчук Ю. В. Вплив продуктивних видів діяльності на розвиток дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2017. Вип. 23. С. 184-187.
62. Поліщук Т.С. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор. Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід: зб. наук. праць / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець», 2019. С. 174-177.
63. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>
64. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
65. Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF>
66. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни. Посібнику URL: https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-IXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view?fbclid=IwAR3YIU5ZV5YgxmTVt6ZVeq4jvhvdiIhIV8iqmdOAqIDSDrcBlQAsnZ_xIo (Дата звернення: 21.10.2023)
67. Працюйте розумніше, а не більше: управління часом для особистої та професійної продуктивності URL: <https://www.coursera.org>
68. Про дошкільну освіту. Закон України від 11 липня 2001 року № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
69. Про освіту. Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
70. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні 21 березня 1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
71. Проектування життєвої компетентності учнівської молоді : колективна монографія / за наук. ред. проф. Кузьміної О.В. – Nameln: InterGING, 2018. – 362 с.

72. Проектування життєвої компетентності учнівської молоді. URL: <https://dwherold.de/onewebmedia/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%2018%20281%29.pdf>
73. Психосоціальна підтримка в кризовій ситуації : методичний посібник для педагогів (2018). / С. Богданов, О. Залеська. К.: Пульсари. 76 с.
74. Пушкар Т.П. Актуальні питання впровадження інтегрованої та інклюзивної освіти в сучасній Україні. Зб. наук. праць Хмельницького ін-ту соц. технол. Ун-ту "Україна", 2012. № 6. С. 150-153.
75. Решетняк, О. Доматематична підготовка малюків: Монтессорі-підхід. *Дошкільне виховання*. 2017. № 12. С. 10-12.
76. Родименко І.М. Сучасний погляд на проблему навчання дітей з особливими потребами. *Нива знань*. – 2004. № 2. – С. 8-12.
77. Розуміння інклюзії - рівність прав. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozuminna-inkluzii-rivnist-prav-2306.html>
78. Роль книги в житті дитини. URL: <http://surl.li/dhjdm>
79. Савчин М. Вікова психологія / Мирослав Савчин. – К.: ВЦ «Академія», 2017. – 368 с.
80. Скібіцька Л.І. Тайм-менеджмент: навч. посіб. для студ. економ. вузів. Київ: Кондор, 2009. 528 с.
81. Смольникова Г. (2017). Як створити позитивний мікроклімат у різновіковій групі. *Дошкільне виховання*. № 6. С. 6-9.
82. Смольникова Г. В. (2018) Виховуємо патріотичні почуття змалку. *Дошкільне виховання*. № 8. 24-27.
83. Смольникова Г.В. (2013) Нові відкриття – щодня! Організація пізнавальної діяльності дітей. *Дошкільне виховання*. № 3. С. 6-11.
84. Степанова-Камиш А. Діти переживають стресові події легко, якщо отримують правильну підтримку. Поради для батьків і вчителів. URL: <https://nus.org.ua/articles/dity-perezhyvayut-stresovi-podiyi-legko-yakshho-otrymuyut-pravylnu-pidtrymku-porady-dlya-batkiv-i-vchyteliv/>
85. Закусило Т. М., Месюра В. І. Планування подій з використанням цільової форми організації тайм-менеджменту. URL: <https://cutt.ly/4nCnX1D>
86. Тимошенко Т. Діти переживають стресові події легко, якщо отримують правильну підтримку. Поради для батьків і вчителів. URL: <https://nus.org.ua/articles/dity-perezhyvayut-stresovi-podiyi-legko-yakshho-otrymuyut-pravylnu-pidtrymku-porady-dlya-batkiv-i-vchyteliv/>
87. Третяк О. П. (2021) Інфо-медійна грамотність, як компонент безпеки для учнів початкової школи «Дитина у тривожному середовищі: розвивальні і відновлювальні практики» : Зб. тез III Всеукр. форуму за між нар. участі 31 травня - 1 червня 2021 р. м. Київ. с. 99-102.
88. Трикоз, С.В., Блеч, Г.О. (2018) Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку «Інклюзивне навчання». Ранок, ВГ «Кенгуру», м. Харків, Україна. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711320/>
89. Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні: тренінгові модулі: «Соціальної політики». – К., 2011. – 132 с.
90. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг „Розвиток комунікативної компетентності викладача" / Кам'ян.-Подільський держ. ун-т. - Кам.-Под.: Абетка, 2003. 240 с.
91. Формування життєвої компетентності школярів – ключ до успіху. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-zittevoi-kompetentnosti-skolariv-kluc-do-uspihu-92496.html>
92. Формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. URL: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65635a3bd78a4c43a88421306c26_0.
93. Черненко Н. М. Тайм-менеджмент як засіб удосконалення професійної діяльності державних службовців [Електронний ресурс]/ Н. М. Черненко // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2011.– Вип.2(6). – URL: [www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11cnndds.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11cnndds.pdf)
94. Чупахіна С.В. Діяльність педагога в умовах інклюзивної освіти в сучасних ДНЗ. Педагогічний дискурс, 2012. – Вип. 12. – С. 406-410.
95. Шутко М. Інклюзія чи ілюзія по-українськи? URL: <http://novzak.uz.ua/news/inklyuziya-chy-ilyuziya/>